

«ЙШЛА НЕ ТІЛЬКИ З ДУХОМ ЧАСУ, АЛЕ Й ПЕРЕД НИМ»

Наталія Кобринська

ЦИМИ СЛОВАМИ вірна посестра Наталії Кобринської Ульяна Кравченко колись влучно підкреслила не лише прогресивність феміністичних ідей своєї приятельки, але її духовне лідерство в жіночому середовищі, тоді ще такому далекому від розуміння емансипаційних кличів Європи й усвідомлення власних суспільних і людських прав. Ставши 140 років тому біля витоків українського жіночого руху, Наталія Кобринська по праву заслуговує на ймення «духовної матері українського фемінізму», як її метафорично нарекла спадкоємиця Мілена Рудницька. Кобринська заклала теоретичне підґрунтя фемінізму, заснувала першу жіночу інституцію «Товариство руських женщин», видала жіночий альманах «Перший вінок», цим згуртувавши довкола себе передових українок по обидва боки Збруча. Саме вона зробила істотний перелом у житті українського жіноцтва і цим започаткувала нову епоху його історичного розвитку.

У життєвому чині Кобринської органічно поєдналися письменниця й громадська діячка, «феміністка зродила письменницю»¹.

¹ Дучизинська О. О. Наталія Кобринська як феміністка. Коломия, 1934. С. II. Додаток.

Але за лаштунками образу невтомної борчині, успішної літераторки і лідерки власного покоління — надзвичайно вразлива душевна сутність Кобринської, складні колізії її життєвої долі й доволі імпульсивна вдача, яка не завжди примиряла в собі стійкість громадянського характеру з власними амбіціями, мріями, розчаруваннями.

Мій шлях пізнання цієї жінки в усій складності її життєвого світу, взаємин із сучасниками, творчому самовияві тривав понад десятиліття. Я відкривала для себе Кобринську крізь призму її емоційного самоословлення, у великому масиві її невідомого листування з чільними українськими діячами: Іваном Франком, Михайлом Драгомановим, Михайлом Павликом, Михайлом Грушевським, Пантелеймоном Кулішем, Ганною Барвінок, Ольгою Кобилянською, Оленою Пчілкою, Євгенією Ярошинською, Соломією Крушельницькою, Ольгою Дучинською, Ольгою Франко та іншими. Намагалася збагнути її багатогранну сутність у сповненому одкровенні спогадів у наративі, автобіографіях, мемуарах сучасників. Амбіційна й доволі вразлива за внутрішнім устроєм, Кобринська мала постійну потребу в поясненні себе, свого світовідчуття, потреби бути зрозумілою і належно поцінованою у суспільстві. Інакше замикалася в собі, «зривала з цілим світом», усамітнювалася і дистанціювалася.

І коли крок за кроком, рядок за рядочком листів і творів вдавалося реконструювати складні перипетії долі Кобринської, її воістину велике громадянське подвижництво, щоразу, мов людське упімнення, зринали мені слова її посестри Уляни Кравченко: «Коли не можемо вернути Її до життя, бажається мати образ Її вірний, образ хоч би у зменшенню»².

Цей образ має бути живим, правдивим, справжнім, не скутим матрицею колишніх хронологічних портретів. Після тривалих дослідницьких розшуків саме такий образ я намагалася передати у своїй монографії «Жінка з хистом Аріадни: життєвий світ Наталії Кобринської в генераційному, світоглядному і творчому вияві». Якою ж мені відкрилася ця Жінка?

² Кравченко У. Уривки спогадів // Жіноча доля : практич. календар-порадник для укр. жіноцтва на 1931 рік. Коломия, 1930. С. 39.

Наталія Кобринська — доволі складна і навіть загадкова постать із закодованим у собі внутрішнім світом, який щойно тепер пробуємо поступово привідкривати. Така загадковість помітна вже в даті народження, щодо якої є певні розбіжності. У найвідоміших хрестоматійних біографіях письменниці зазначено, що вона народилася 8 червня 1855 року, втім, два різні написи на двох надгробних таблицях на могилі письменниці в Болахові додають сумнівів. На старішій зазначено дату народження — 1851 рік, на новішій — 9 червня 1855 року. На користь достовірності саме першої дати свідчить підпис на нещодавно знайденій світлині письменниці, написаний, за здогадами, рукою її середульшого брата, адвоката Лонгіна Озаркевича. Напис такого змісту: «Наталія з Озаркевичів Кобринська, уроджена 1851 (ніколи 1855, як у всіх біографіях пишеться)». Причиною такої чотирирічної розбіжності в даті народин могло бути й свідоме применшування свого віку самою Кобринською, щоб здаватися молодшою. Бо, як згадували її сучасниці, письменниця дуже боялася і не любила старості. Їй як людині не заспокоєних ще амбіцій перехід у цю стадію життя здавався зловісним³. Тому як могла приховувала ознаки старіння.

Родина. Народилася Наталія Кобринська (з дому — Озаркевич) у селі Белелуї (нині Снятинського району) на Івано-Франківщині в сім'ї парафіяльного священника. Походила зі славетного роду Озаркевичів (по батьковій лінії), з якого принаймні три покоління увійшли в історію громадсько-політичного руху. Не менш значущим у національному житті Галичини був і рід Окуневських по материній лінії. Сім'я, з якої походила Наталія Кобринська, вирізнялася особливою аристократичною субкультурою, де шанувалися освіта й прогресивні європейські віяння. Власне, домашня освіта, потужний світоглядний вплив батька і братів — студентів Віденського університету — сформували міцний інтелектуальний підмурівок для творчого й громадянського становлення Наталії.

У житті Кобринської особливо виявний **культ батька й чоловіка**, на особах яких проявилася її виняткова здатність любити,

³ Дучимінська О. Те, що знаю й пам'ятаю про Наталію Кобринську // Наше життя. 1951. № 10. С. 2-3.

вірити, відчувати в них свою опору і духовну насагу. З їхнім відходом у засвіти в долі письменниці настає глибока психологічна травма втрати: «Двох лиш людей на світі було для мене щирих — муж і батько і оба мене лишили», — листовно звірялася вона Михайлові Павлику 14 березня 1904 року. Найбільше до формування інтелектуального світогляду і європейських поглядів найстаршої доньки Наталії доклався її батько, Іван Озаркевич. Довголітній посол до Галицького сейму й австрійського парламенту, талановитий письменник, близький приятель Івана Франка, громадський діяч із рішучою україноцентричною позицією, він боронив інтереси своїх земляків у найвищих державних представництвах і часто підтримував емансипаційні акції доньки. Саме через батька Наталія Кобринська згодом передаватиме до австрійського парламенту важливі петиції за права жінок на освіту та доступ до виборів. А почерпнуті з великої батькової книгозбірні знання стали потужним освітнім підмурівком для майбутньої письменниці.

Після передчасної смерті 1882 року чоловіка Наталії, Теофіла Кобринського, саме батько прихистив овдовілу доньку у своїй оселі, а згодом повіз із собою до Відня, щоби відволікти від трагедії. «Бездомна і зломана нещастям, вернула-м назад під батьківську стріху», — згадувала Наталія про цей досвід в автобіографії. Містичний духовний контакт доньки з батьком не уривався навіть після його смерті, виявляючись у спиритичних практиках Кобринської на схилі років, коли у станах життєвої зневіри чи сумнівів вона наче викликала дух батька в його бібліотеці.

Чоловік Кобринської, Теофіл — священник, талановитий композитор і співак, — також підтримував суспільні й творчі ідеї дружини, особливо в царині жіночої емансипації. Всупереч усталеним патріархальним звичаям священничих родин, отець Теофіл прагнув вивести дружину поза сферу домашнього газдівства, підтримуючи її унікальні духовні прикмети й суспільні ідеї. Він постачав Наталії передову європейську літературу, дбав про її саморозвиток і навіть узявся спільно з дружиною перекладати з німецької працю англійського позитивіста Стюарта Мілля «Повнолення жінок». Проте вповні втілитися в життя цьому проєкту завадила передчасна смерть Теофіла. Наталія Кобринська називала чоловіка «повірником своїх дум», «щирим приятелем,